

# ללמוד מהגנב

Category: משפטים, שמות

התורה בוחרת לפתוח את משפטי התורה דווקא בדיני אדם שגנב, ולא בכדי. היא משיתה עליו עונש חמור מגולן, שכן, גנב החוטא בסתר וחושש מעיני הבריות מייצג מוסר כפול של מתחזה. על יהודי לחיות בתחושה שאלוקים מביט בו כל העת, ולנהוג בהתאם.

## המצווה הראשונה

גנב, או "גאנעב", זה אחד המילים הכי ידועות וגם אלו שלא יודעים אידיש מכירים את המילה הזאת.

זאת מילה בעברית שמתמשים בה גם באידיש ואפילו בשפה הגרמנית המילה הזו נכנסה למילון: בגרמנית אומרים 'גאנוביס'.

פרשת השבוע מתחילה עם דין קצת מוזר. התורה מספרת לנו על עבד עברי, שזהו אדם שגנב כסף, נתפס, הובא לבית הדין ונשפט. הוא צריך להשיב את הגניבה, אבל אין לו כסף להחזיר, ואז התורה אומרת שאדם כזה מוכרים לעבד, בעצם מחפשים בשבילו משפחה אומנת שאצלם הוא יעבוד ושם ילמדו אותו להיות אדם פרודוקטיבי, ובכסף המכירה משיבים את הגזלה.

לכאורה זה לגמרי לא מובן: כיצד יתכן שהמצווה הראשונה שה' נתן לבני-ישראל מיד לאחר מתן תורה תעסוק דווקא בגנב? וכי לא יכלו להתחיל את פרשת משפטים במצות נעלות יותר שמוזכרים בהמשך הפרשה, כמו לאהוב את הגר, לרחם על יתומים ואלמנות, להלוות כסף לעני וכו'. ישנם כל-כך הרבה מצוות חיוביות והרבה יותר פרקטיות ומעשיות. מדוע להתחיל דווקא בדבר הנגטיבי של גנב יהודי.

ובפרט שמיד לאחר מתן תורה דיני העבד בכלל לא היו רלוונטיים ☹️ כולם היו עשירים ואף אחד לא צריך לגנוב ואפילו אם הוא גנב אז היה לו מהיכן לשלם, ואם-כן למה להתחיל דווקא עם גנב.

ישנם כמה הסברים בדבר.

אחד הדברים שהתורה רצתה ללמד אותנו מיד לאחר מתן תורה זה שאפילו אדם נחות ביותר שהגיע לשפלות כזאת שהוא נתפס בגנבה ומוכרים אותו לעבד, הרי גם אדם כזה צריכים להגן על הזכויות שלו, גם הוא ראוי להתייחסות אנושית וחובה עלינו להגן על כבודו. אפילו אדם כזה אסור לבייש אותו וצריך לנהוג בו בחסד וברחמים. וזו הסיבה שהפרשה בחרה להתחיל דווקא באדם הכי נחות כדי ללמד אותנו כלל גדול בתורה עד כמה ראוי לכבד כל אדם באשר הוא אדם. (התוועדויות תשמ"ז חלק ב' ע' 281).

# גנב או גזלן? מי גרוע יותר

אבל יש כאן משהו עמוק יותר.

אנו מוצאים בפרשה דין מיוחד בגנב: אם גנב נתפס בגניבתו הוא משלם את הקרן ובנוסף לזה עליו לשלם קנס.

לעומת זאת, גזלן שנכנס לבנק ושדד את הקופאי ונתפס, התורה מחייבת אותו להחזיר את הקרן אבל לא מחייבים אותו לשלם קנס.

נשאלת השאלה, במה גרוע יותר הגנב שרק אותו קונסים בתשלומי כפל ולא את הגזלן.

מסבירה הגמרא (בבא קמא ע"ט, ב) שגזלן הוא אדם שעושה את מעשיו בגלוי באמצע היום. הוא לא מנסה להסתתר מעין רואים ויש בו מידה מסוימת של יושר. כולם יודעים מיהו ומהו והוא מוכן לעמוד מאחורי מעשיו.

גנב לעומת זאת, זה אדם שלא מוכן להודות שהוא עושה מעשים כאלו. להיפך, הוא משחק אותה אדם ישר ונחמד, אבל הוא דוקר אותך מאחורי הגב, בלילה בהיחבא ובמחשכים הוא עושה את מעשיו.

מגזלן אפשר להישמר: אתה לפחות יודע עם מי אתה מתעסק. גנב לעומת זאת זה יכול להיות אחד שאתה חושב שהוא החבר הכי טוב שלך. ולכן, בגלל שהגנב מערים על הבריות הרי הוא חוטא בכפלים, גם גונב את הבריות וגם מרמה אותם, ולכן הוא צריך לשלם גם קנס.

יתרה מזו: הגנב מפחד מבני אדם אבל אינו ירא מריבון העולם, הוא 'שכח' שעין רואה ואוזן שומעת וכו', גם בלילה וגם במחשכים, ועל זה הוא משלם קנס.

מסביר הרבי, שכשמתבוננים ברעיון שעומד בהתנהגותו של הגנב אנו מגלים שזה לא רק הגנב, אלא כל אחד מאתנו שעושה דבר לא מורלי, מסתכל קודם לצדדים ומוודא שאף אחד לא רואה אותו.

למשל, כשאדם מרכל על חברו, הוא לעולם לא יעשה את זה בפניו. לאיש עצמו הוא יאמר רק שבחים ומחמאות ורק מאחורי גבו הוא ירכל עליו דברים רעים. אדם כזה הוא הרי בעצם גנב. גם הוא עושה את מעשיו בסתר. גם הוא לא מוכן להודות במעשיו.

או אדם שאוהב לומר בדיחות על שוויגערס למשל, הוא לעולם לא יעשה את זה בפני השוויגער שלו, אחרת הוא יהיה בצרות<sup>1</sup> (על-פי לקו"ש ח"ב ע' 673, תורת מנחם ח"ל ע' 112).

מסופר על רבי יוחנן בן זכאי שחי מאה ועשרים שנה, שלפני פטירתו נכנסו תלמידיו לבקרו ובקשו ממנו "רבינו ברכנו! אמר להם: יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם", שתפחדו

מהקב"ה לפחות כמו שאתם מפחדים מאנשים אחרים.

התלמידים מאוד נפגעו. זה מה שהוא אומר להם לפני פטירתו?! זה דבר שמתאים לומר לילד בכתה ה', שיפחד מה' לפחות כמו שהוא פוחד מהמורה, אבל זה מה שיש לומר לתלמידים של רבי יוחנן בן זכאי?!

ענה להם רבי יוחנן בן זכאי: "כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם" (ברכות כ"ח, ב).

כשאדם אחר נמצא בסביבה אנו מתנהגים כמו שצריך ואנו מתביישים לעשות הרבה דברים.

או דוגמא יותר פרקטית: כשאדם בא עם אשתו לבית הכנסת הוא מתנהג יותר בנימוס מאשר כשהוא בא לבד. מדוע, היות שהוא יודע שיש 'עין רואה' ואפילו שיש מחיצה בין גברים לנשים הוא מודע היטב לכך שאשתו תדע איך הוא מתנהג, ולכן הוא מתנהג כמו ילד טוב.

מה שרבי יוחנן בן זכאי אומר, שלפחות תפחד מהקב"ה כמו שאתה מפחד מאשתך. שתרגיש שגם הקב"ה נמצא בחדר.

אבל מה שבאמת רבי יוחנן נתן לתלמידים זוהי ברכה גדולה מאוד, מתנה חשובה מאין כמוה.

## לא לדאוג. ה' איתנו!

כולנו מסתובבים תמיד מודאגים: דואגים לעסקים, לילדים, לבריאות, דואגים לשלום ההורים, יהודים דואגים כל היום.

כשלאדם יש את ההרגשה הזאת שהקב"ה נמצא בסביבתו הוא לא דואג כל-כך. כולנו מאמינים שהקב"ה שומר עלינו וכו', אבל רק לאנשים ספורים אצלנו יש את ההרגשה הזאת שהקב"ה נמצא אתנו והולך לצידנו ומחזיק לנו את היד ואין לנו מה לפחד משום דבר.

זה כמו שאדם נכנס לפגישה עסקית חשובה כולו לחוץ, פתאום הוא רואה מישהו שהוא מכיר מקודם. אותו אדם שהיה לחוץ מיד מרגיש יותר נוח. כל הלחץ יורד והוא מתחיל לחייך.

ילד כשאבא שלו נמצא לידו הוא לא דואג, הוא יודע שיש מישהו שמגן עליו. את ההרגשה הזאת רבי יוחנן רצה לתת לתלמידיו, שהם ירגישו שהקב"ה נמצא בתוך החיים שלהם בצורה כזאת מוחשית כמו שאדם אחר נמצא בחדר, שאדם מסתובב עם הרגשה כזאת האיכות של החיים שלו משתנה לגמרי.